

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)
“ ____ ” _____ 2025 р.

РЕФЕРАТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
за бакалаврською програмою професійного спрямування
«Податкова та митна справа»
на тему: «Фінансова безпека держави, її основні складові та особливості
забезпечення»

Виконавець:

студента ФФБС, 42 гр
Заславська Т.С. _____

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Васютинська Л.А. _____

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Фінансова безпека є основоположною умовою стабільності та життєздатності держави в умовах сучасних глобальних викликів. Сформована система фінансових інститутів, ефективна бюджетна та грошово-кредитна політика, керовані боргові зобов'язання та прогнозовані макроекономічні параметри – всі ці елементи виступають фундаментом, на якому базується захист фінансових інтересів держави. Війна, економічна нестабільність, інфляційний тиск, зовнішні боргові зобов'язання та ризик девальвації є чинниками, які суттєво підривають стійкість національної фінансової системи.

Необхідність існування ефективного механізму забезпечення фінансової безпеки держави зумовлена зростаючою складністю глобальних економічних процесів, посиленням зовнішніх і внутрішніх загроз, а також потребою у стабільному розвитку національної економіки.

У контексті повномасштабної війни питання фінансової безпеки України набуло особливого значення. Виклики, зумовлені падінням економічної активності, переорієнтацією видатків на оборону, зниженням податкових надходжень і зростанням зовнішньої допомоги, вимагають перегляду існуючих підходів до діагностики й управління фінансовими ризиками. Важливо не лише стабілізувати ситуацію у короткостроковій перспективі, а й створити стійку інституційну та нормативну базу для довгострокового захисту національних фінансових інтересів. Особливої уваги потребує розвиток внутрішніх джерел фінансування, зміцнення контролю над публічними фінансами, удосконалення інструментів оцінювання та прогнозування ризиків. У таких умовах актуальним стає формування комплексного підходу до аналізу фінансової безпеки держави, який враховуватиме специфіку воєнного стану і повоєнного відновлення, вплив зовнішніх загроз і необхідність гнучкого адаптивного реагування.

У науковій літературі проблематика забезпечення фінансової безпеки, особливості її оцінювання та шляхи вдосконалення розглядалися у працях різних вітчизняних авторів, серед яких Я. Жаліло, І. О. Ревак, С. Кульпінський,

О. І. Барановський, З. М. Тітенко, М. М. Єрмошенко, В. М. Геєць, Б. Є. Кваснюк, О. А. Бородій та інші.

Попри велику кількість досліджень у цьому напрямку питання щодо забезпечення фінансової безпеки з огляду на турбулентність зовнішнього середовища, війну, реформи та процеси відновлення економіки є на часі і потребують подальших розвідок.

Метою дослідження є поглиблення теоретичних засад фінансової безпеки держави, діагностика стану та визначення напрямків вдосконалення її забезпечення.

Для досягнення поставленої мети в роботі необхідно вирішити такі **завдання**:

- розкрити зміст та сутність фінансової безпеки держави;
- обґрунтувати складові фінансової безпеки держави;
- розглянути методiku оцінювання фінансової безпеки держави;
- здійснити макроекономічний аналіз фінансової безпеки держави;
- провести факторний аналіз загроз фінансовій безпеці України;
- оцінити рівень фінансової безпеки держави;
- визначити напрямки інституційного та правового забезпечення фінансової безпеки держави;
- розробити стратегічний інструментарій зміцнення фінансової безпеки держави.

Об'єктом дослідження є процес розвитку і забезпечення фінансової безпеки держави

Предметом дослідження є основні складові та особливості забезпечення

Методи дослідження включають системний підхід, логіко-структурний аналіз, порівняльний аналіз, методи індукції і дедукції для проведення теоретичного блоку дослідження з метою виявлення загальних і специфічних закономірностей розвитку понятійного апарату та розкриття сутнісних характеристик фінансової безпеки держави (розділ 1). Методи аналізу і синтезу, статистичного аналізу, графічні методи для визначення тенденцій та обробці

даних щодо здійснення макроекономічного аналізу, методи факторного аналізу, у тому числі PEST-аналізу застосовувалися для виявлення загроз фінансовій безпеці, методи вимірювання і спостереження використовувалися при оцінюванні рівня фінансової безпеки України (розділ 2). Науково-пошукові методи, методи абстрагування і узагальнення, методи системного й інституційного аналізу (розділ 3). Поєднання цих методів забезпечує комплексність дослідження та достовірність зроблених висновків.

Інформаційна база дослідження. наукові публікації та монографічні видання вітчизняних і закордонних вчених, нормативно-законодавчі акти України, звіти та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Національного банку України, офіційні статистичні збірники.

Результати дослідження оприлюднені у матеріалах XXVI Всеукраїнської студентської наук-практ. конф. за міжнародною участю «Сучасний менеджмент: моделі, стратегії, технології» Одеса, 27 квітня 2023 р. : НУ «Одеська політехніка» у тезах: «Фінансова безпека України у період воєнного стану: основні загрози та шляхи їх подолання»

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 81 с., кількість таблиць – 23, кількість рисунків – 5, кількість використаних джерел – 45.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі розкрито зміст та сутність фінансової безпеки держави; обґрунтовано складові фінансової безпеки держави; розглянуто методику оцінювання фінансової безпеки держави;

У другому розділі здійснено макроекономічний аналіз фінансової безпеки держави; проведено факторний аналіз загроз фінансовій безпеці України; оцінено рівень фінансової безпеки держави.

У третьому розділі визначено напрямки інституційного та правового забезпечення фінансової безпеки держави; розроблено стратегічний інструментарій зміцнення фінансової безпеки держави.

ВИСНОВКИ

1. Розкрито поняття та сутність фінансової безпеки держави. Виявлено, що дефініція «фінансова безпека держави» є комплексним поняттям, що базується на багатокомпонентній природі безпеки, яка охоплює не лише захист від зовнішніх фінансових загроз, а й забезпечення внутрішньої стійкості фінансової системи.

2. Визначено ключові складові фінансової безпеки держави, які включають в себе бюджетну безпеку, боргову безпеку, грошово-кредитну безпеку, банківську безпеку, безпеку небанківського сектору та валютну безпеку. Розкрито суть кожної зазначеної складової з огляду на її особливості, призначення, функції та мету. Встановлено, що фінансова безпека держави – це синергія взаємодії всіх її складових, які у сукупності розкривають її суть в визначають ступінь досяжності загальної мети щодо забезпечення фінансової стабільності, стійкості та здатності до розвитку в умовах постійних внутрішніх і зовнішніх загроз. Лише комплексний підхід до управління всіма цими сферами дозволяє державі ефективно виконувати свої функції та забезпечувати добробут громадян.

3. З'ясовано, що методика оцінювання фінансової безпеки передбачає застосування як абсолютних, так і відносних показників, залежно від предметної області аналізу та сфери застосування. Для оцінювання фінансової безпеки необхідним є застосування міждисциплінарного підходу, який виявляється через поєднання економічного, правового та інституційного механізмів оцінювання, що дозволяє уникнути спрощень і врахувати системний характер ризиків. Виявлено, що механізм оцінювання спрямований на забезпечення збалансованості між агрегованими і дезагрегованими показниками. Надмірна деталізація може ускладнити інтерпретацію, тоді як надмірна агрегація приховує локальні ризики. У зв'язку з цим використовується принцип ієрархічного структурування – виділення базових, допоміжних та інтегральних індикаторів.

4. Визначено, що макроекономічний стан України у 2020-2024 роках характеризується глибокою трансформацією. Початковий спад через пандемію змінився коротким відновленням, після чого відбувся різкий шок у 2022 році, спричинений повномасштабною війною. Далі спостерігалася фаза адаптації та поступового відновлення, проте із системним збільшенням бюджетного дефіциту та державного боргу, що стало прямим наслідком військових витрат та потреби у масштабному зовнішньому фінансуванні. Доходи бюджету, особливо у воєнні роки, значною мірою підтримувалися за рахунок грантів, що відображає зростаючу залежність від міжнародної допомоги для забезпечення фінансової стабільності держави.

5. Проведений факторний аналіз демонструє, що фінансова безпека України перебуває під тиском через комплексний вплив політичних (корупція, геополітична нестабільність), економічних (тіньова економіка, дефіцит), соціальних (міграція, низька грамотність) і технологічних (кібератаки, низька цифровізація) факторів. Найкритичніші загрози включають корупцію, скорочення міжнародної допомоги та кібератаки, які впливають на -фінансову безпеку держави. Ці результати створюють основу для оцінювання рівня фінансової безпеки та визначення шляхів її забезпечення, де можна використати виявлені загрози для визначення вразливих зон і розробки рекомендацій.

6. Оцінювання рівня фінансової безпеки у розрізі критеріїв, показників та індикаторів надало можливість з'ясувати, що фінансова безпека України перебувала під значним тиском, спричиненим спершу пандемією, а згодом – повномасштабною війною. Загалом, спостерігається переважно критичний або небезпечний рівень за більшістю показників. Бюджетна безпека залишалася переважно на небезпечному рівні через високий дефіцит бюджету та значний рівень перерозподілу ВВП, особливо після 2022 року, що відображає надмірні військові витрати та залежність від зовнішнього фінансування. Боргова безпека також демонструє небезпечний рівень через різке зростання державного та зовнішнього боргу до ВВП, підкреслюючи вразливість до зовнішніх шоків та обсяг боргового навантаження. Банківська безпека характеризується помірно

низьким рівнем через високу частку проблемних кредитів (NPLs) та низьке довгострокове кредитування, хоча рентабельність та валютні кредити/депозити залишаються в безпечних межах. Безпека небанківського фінансового сектору переважно на низькому рівні, що зумовлено низьким проникненням страхування, нестабільністю фондового ринку та концентрацією гравців, попри загальну стабілізацію сектора. Грошово-кредитна безпека має помірно низький рівень, оскільки високий рівень доларизації, значні темпи зростання грошової маси та нестабільна інфляція вказують на ризики, хоча монетизація економіки залишається в безпечних межах. Валютна безпека перебуває у змішаному стані: міжнародні резерви підтримуються на безпечному рівні, але висока доларизація, волатильність обмінного курсу та недостатня репатріація виручки створюють суттєві ризики.

7. Розроблено низку заходів, спрямованих на підвищення ефективності державного регулювання у сфері фінансової безпеки. Пропозиції включають удосконалення міжвідомчої координації, створення єдиної аналітичної структури для моніторингу ризиків та гармонізацію нормативної бази. Запропоновані заходи передбачають створення платформи для обміну даними між НБУ, Мінфіном та РНБО, а також оновлення методичних рекомендацій з оцінювання ризиків. Такий підхід забезпечує прозорість, швидкість і ефективність ухвалення рішень.

8. Запропоновано стратегічні інструменти зміцнення фінансової безпеки держави для протидії фінансовим загрозам у довгостроковій перспективі, що мають закласти підґрунтя для посилення фінансової стійкості в умовах воєнного стану і повоєнного відновлення. До таких заходів належать гармонізація з європейськими системами фінансового моніторингу, модернізація банківського нагляду, забезпечення прозорості в управлінні зовнішньою фінансовою допомогою, розвиток цифрових аналітичних інструментів та посилення інформаційної безпеки у фінансовій сфері. Розроблені рекомендації мають практичне значення для вдосконалення державної фінансової політики та створення довгострокових механізмів забезпечення фінансової стабільності.

АНОТАЦІЯ

Заславська Т.С. «Фінансова безпека держави, її основні складові та особливості забезпечення».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за освітньою програмою професійного спрямування «Податкова та митна справа». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2025.

В роботі розкрито зміст та сутність фінансової безпеки держави. Обґрунтовано складові фінансової безпеки держави. Розглянуто методику оцінювання фінансової безпеки держави.

Здійснено макроекономічний аналіз фінансової безпеки держави. Проведено факторний аналіз загроз фінансовій безпеці України. Оцінено рівень фінансової безпеки держави.

Визначено напрямки інституційного та правового забезпечення фінансової безпеки держави. Розроблено стратегічний інструментарій зміцнення фінансової безпеки держави.

Ключові слова: бюджетна безпека, боргова безпека, банківська безпека, безпеки небанківського фінансового сектора, грошово-кредитна безпека, валютна безпека.

ANNOTATION

Zaslavska T.S. "Financial Security of the State, Its Main Components, and Features of Its Provision."

Bachelor's qualification thesis for obtaining the educational degree of Bachelor in Specialty 072 "Finance, Banking, and Insurance" under the professional orientation educational program "Tax and Customs Affairs." – Odesa National Economic University. – Odesa, 2025.

The thesis reveals the content and essence of the state's financial security. It substantiates the components of the state's financial security. The methodology for assessing the state's financial security is examined.

A macroeconomic analysis of the state's financial security is conducted. A factor analysis of threats to Ukraine's financial security is performed. The level of the state's financial security is evaluated.

Directions for institutional and legal support of the state's financial security are identified. A strategic toolkit for strengthening the state's financial security is developed.

Keywords: budgetary security, debt security, banking security, non-banking financial sector security, monetary and credit security, currency security.